

Jakub Borowski

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Gospodarki Światowej
Katedra Ekonomii II
jborow@sgh.waw.pl

Piotr Maszczyk

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Gospodarki Światowej
Katedra Ekonomii II
pmaszcz@sgh.waw.pl

Jakub Olipra

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Student
jo48327@sgh.waw.pl

MODELE KAPITALIZMU A ZMIENNOŚĆ WZROSTU GOSPODARCZEGO W WYBRANYCH KRAJACH OECD

Streszczenie: Zgodnie z teoretyczną koncepcją zaproponowaną przez B. Amable'a, różnorodność stosowanych przez poszczególne kraje rozwiązań instytucjonalnych uzasadnia wyodrębnienie pięciu modeli kapitalizmu. W celu empirycznej weryfikacji tej koncepcji skonstruowano indeks modeli kapitalizmu dla 20 krajów OECD. Uzyskane wyniki wskazują, że wzrost tego indeksu można utożsamiać z przejściem od modelu śródziemnomorskiego poprzez anglosaski i kontynentalny do modelu nordyckiego. Uzyskane wyniki potwierdzają zatem zasadność wyodrębniania poszczególnych modeli kapitalizmu. Ponadto wzrost indeksu modeli kapitalizmu przyczynia się do zwiększenia zmienności wzrostu gospodarczego w krajach objętych badaniem. Oznacza to, że modele śródziemnomorski i nordycki charakteryzują się odpowiednio najniższą i najwyższą zmiennością wzrostu gospodarczego. Teza o relatywnie niskiej zmienności wzrostu gospodarczego w krajach śródziemnomorskich wymaga jednak pogłębionej empirycznej weryfikacji uwzględniającej różnice w poziomie PKB i kapitału na mieszkańca w krajach objętych analizą.

Słowa kluczowe: modele kapitalizmu, efektywność, instytucje, zmienność wzrostu gospodarczego.

Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest weryfikacja hipotezy badawczej o występowaniu różnic pomiędzy modelami kapitalizmu stosowanymi w krajach OECD. W tym celu, opierając się na literaturze przedmiotu, wyodrębniono 5 obszarów instytucjonalnych, różnicujących poszczególne modele kapitalizmu. Na ich podstawie został stworzony indeks kapitalizmu stanowiący próbę ilościowego uszeregowania modeli kapitalizmu według następującego porządku: model śródziemnomorski, model anglosaski, model kontynentalny oraz model nordycki. Zbudowany indeks kapitalizmu potwierdził występowanie różnic pomiędzy modelami kapitalizmu stosowanymi w krajach OECD.

Zróznicowanie modeli kapitalizmu pomiędzy krajami OECD skłania do postawienia pytania o wpływ stosowanego modelu na zmienność wzrostu gospodarczego. Uzasadnieniem dla tak nakreślonego obszaru badawczego jest negatywny wpływ wahań aktywności gospodarczej na konsumpcję i dobrobyt. Jak wskazuje R.E. Lucas, w przypadku gospodarstw domowych charakteryzujących się awersją do ryzyka wahania konsumpcji wokół jej długookresowej ścieżki mają negatywny wpływ na ich dobrobyt, rozumiany jako użyteczność osiągnięta przez reprezentatywne gospodarstwo domowe z łącznej konsumpcji osób należących do tego gospodarstwa w okresie całego życia¹.

Wyniki analizy przeprowadzonej przy wykorzystaniu współczynnika korelacji sugerują, iż wzrostowi indeksu modeli kapitalizmu, oznaczającemu przejście od modelu śródziemnomorskiego poprzez anglosaski i kontynentalny do modelu nordyckiego, towarzyszy wzrost zmienności wzrostu gospodarczego. Badana zależność nie jest jednak silna (wartość współczynnika korelacji wynosi 0,18).

1. Modele kapitalizmu

Na potrzeby niniejszego opracowania model kapitalizmu (zamiennie określany jako „odmiana kapitalizmu”) zdefiniowano zgodnie z przyjętym w literaturze przedmiotu ujęciem jako układ komplementarnych wobec siebie instytucji, traktując pojęcie instytucji dość szeroko i włączając do niego tzw. instytucje nieformalne, czyli wartości².

¹ R.E. Lucas: *Models of business cycles*. Basil Blackwell, Oxford 1987; D. Romer: *Advanced macroeconomics*. McGraw-Hill, New York 2001.

² P.A. Hall, D. Soskice: *An introduction to varieties of capitalism. Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. Oxford University Press, Oxford 2001; B. Amable: *The diversity of modern capitalism*. Oxford University Press, Oxford 2003.

P.A. Hall i D. Soskice wyróżniają dwa modele kapitalizmu: gospodarki rynkowe oparte na koordynacji (Coordinated Market Economies – CME) oraz gospodarki liberalne (Liberal Market Economies – LME). Ich rozróżnienie jest pochodną mikroekonomicznego podejścia do analizy, zastosowanego przez autorów. Gospodarka jest przez nich traktowana jako system, w którym przedsiębiorstwa działają, opierając się na relacjach z innymi podmiotami, co pociąga za sobą dylematy koordynacyjne. Ich zdaniem problemy koordynacji występują w pięciu sferach: stosunkach przemysłowych, szkoleniach zawodowych i edukacji, nadzorze właścicielskim, relacjach pomiędzy przedsiębiorstwami oraz wewnętrznych relacjach między pracownikami danego przedsiębiorstwa.

Hall i Soskice do modelu kapitalizmu, nazwanego przez nich gospodarką liberalną (LME), zakwalifikowali sześć państw: Stany Zjednoczone, Wielką Brytanię, Australię, Kanadę, Nową Zelandię i Irlandię. Według nich gospodarki rynkowe oparte na koordynacji (CME) są z kolei charakterystyczne dla Niemiec, Japonii, Szwajcarii, Holandii, Belgii, Szwecji, Norwegii, Danii, Finlandii i Austrii. Ponadto pozostawili jeszcze sześć państw, które trudno było jednoznacznie zakwalifikować do wymienionych przez nich modeli. Zaliczyli do nich Francję, Włochy, Hiszpanię, Portugalię, Grecję i Turcję. Mogą one być przykładem odrębnego modelu kapitalizmu, nazwanego przez nich śródziemnomorskim (*Mediterranean*). Charakterystyczny dla państw w tym modelu jest relatywnie duży udział sektora rolnego, a także szeroki zakres interwencjonizmu państwowego, który prowadzi do specyficznego rodzaju nierynkowej koordynacji w sferze finansów przedsiębiorstw, ale stosunkowo liberalnego porządku, jeśli wziąć pod uwagę regulacje dotyczące siły roboczej³.

Z perspektywy historycznej, kolejnym inspirującym ujęciem problematyki modeli kapitalizmu jest klasyfikacja zaproponowana przez B. Amable'a⁴, uchodząca za najbardziej wnikliwą i wszechstronną analizę poświęconą alternatywnym modelom kapitalizmu. Jej autor nie tylko zaproponował własne, oryginalne ramy teoretyczne, ale przedstawił także przekonujący schemat klasyfikacyjny będący efektem rozważań metodologicznych. Nowatorska jest też opisana przez autora analiza empiryczna oparta na koncepcji skupisk – clusters.

Kluczowe miejsce w koncepcji przedstawionej przez Amable'a zajmuje pojęcie instytucjonalnej komplementarności, zapożyczone od M. Aokiego⁵. Zgodnie z ekonomicznym rozumieniem tego pojęcia, komplementarność jest zdefi-

³ P.A. Hall, D. Soskice: Op. cit.

⁴ B. Amable: Op. cit.

⁵ M. Aoki: *The contingent governance of teams: analysis of institutional complementarity*. „International Economic Review” 2005, No. 35, s. 657-76.

niowana jako taki związek między dwiema instytucjami, w którym obecność jednej zwiększa efektywność drugiej. Sam w sobie rynek pracy może być zorganizowany zarówno na zasadach leseferystycznych, jak i podlegać ściślejszej regulacji. Jeśli jednak elastycznemu rynkowi pracy towarzyszy taka organizacja rynków finansowych, która umożliwia szybkie uruchamianie zasobów i tym samym tworzenie nowych miejsc pracy, to będzie on działał bardziej efektywnie niż w sytuacji, w której przedsiębiorstwa będą finansowane przede wszystkim przez sektor bankowy. W tej ostatniej sytuacji uregulowany i stabilny system zatrudnienia będzie bardziej efektywny, gdyż sektor bankowy koncentruje się na perspektywie długookresowej, która pozwala absorbować krótkookresowe fluktuacje w popycie na pracę. Ze swoich obserwacji autor wyprowadza istotny dla toku wywodu wniosek. Jego zdaniem „(...) modele kapitalizmu nie powinny być rozpatrywane jako zbiór mniej lub bardziej przypadkowych form instytucjonalnych, ale także jako występujący pomiędzy nimi ogół relacji opartych na komplementarności, co pozwala połączyć specyficzne instytucjonalne formy każdego modelu w spójną całość”⁶.

Punktem wyjścia do analizy Amable’a – skądinąd w swojej kontrze do innych autorów, którzy zaczynali zazwyczaj od określenia pewnych idealnych modeli kapitalizmu – było wyłonienie pięciu najważniejszych obszarów, w których istotną rolę odgrywają formalne i nieformalne instytucje i kompleksy instytucji. Są to odpowiednio:

- rodzaj i zakres konkurencji na rynku produktów,
- sposób organizacji rynku pracy oraz wpływ podmiotów tego rynku na wysokość płac,
- sposób organizacji sektora pośrednictwa finansowego oraz nadzoru właścicielskiego,
- zakres ochrony socjalnej i państwa opiekuńczego,
- a także sposób organizacji sektora edukacji.

Pomiędzy przyjętymi obszarami „instytucjonalnymi” Amable dostrzega silne związki komplementarne, co wraz z wynikami badań empirycznych nad cechami gospodarek kapitalistycznych pozwala na wyróżnienie pięciu modeli charakteryzujących się szczególnymi rodzajami instytucjonalnej komplementarności:

- model anglosaski (Wielka Brytania, USA, Australia, Nowa Zelandia, Irlandia),
- model socjaldemokratyczny (Szwecja, Norwegia, Dania),
- model kontynentalny europejski (Francja, Niemcy, Holandia, Austria),
- model śródziemnomorski (Grecja, Włochy, Hiszpania, Portugalia),
- model azjatycki (Japonia, Korea).

⁶ B. Amable: Op. cit., s. 6 (tłumaczenie własne – PM).

Monografia autora jest skoncentrowana na odmianach kapitalizmu występujących wyłącznie w Europie. Amable jedynie marginalnie traktuje model azjatycki (choć wskazuje na istnienie trzech różnych wariantów tej odmiany kapitalizmu), nie poświęca również zbyt wiele miejsca na analizę różnic pomiędzy różnymi wariantami modelu rynkowego, jakie można zaobserwować w Wielkiej Brytanii i USA.

W swojej monografii Amable charakteryzuje szczegółowo trzy ściśle europejskie odmiany kapitalizmu.

Model socjaldemokratyczny charakteryzuje się silną zewnętrzną presją konkurencyjną. Wymaga się w nim pewnej elastyczności siły roboczej. Elastyczność ta nie jest jednak osiągnięta w drodze zwolnień z pracy i innych dostosowań o charakterze rynkowym. Inwestycje w kapitał ludzki są chronione przez kombinację umiarkowanej ochrony zatrudnienia, wysokiego poziomu ochrony socjalnej oraz możliwości łatwego przekwalifikowania się dzięki rozbudowanej aktywnej polityce rynku pracy. System skoordynowanych negocjacji płacowych sprzyja solidaryzmowi w ich kształtowaniu, co z kolei pozytywnie oddziałuje na innowacyjność i wydajność.

Model kontynentalny, mający pewne wspólne cechy z systemem socjaldemokratycznym, charakteryzuje się wyższym zatrudnieniem i występowaniem w mniejszym zakresie państwa opiekuńczego. System finansowy oparty na sektorze bankowym sprzyja długookresowym strategiom przedsiębiorstw. Rokowania płacowe są skoordynowane, a politykę płac cechuje solidaryzm społeczny. Słabiej niż w modelu socjaldemokratycznym jest rozwinięty system przekwalifikowania pracowników, co ogranicza elastyczność rynku pracy.

Model śródziemnomorski charakteryzuje w większym stopniu oparcie się na ochronie zatrudnienia, a w mniejszym zakresie na ochronie socjalnej. Tak zorganizowany system jest możliwy dzięki relatywnie dużej centralizacji systemu finansowego. Niższy poziom wykształcenia i kwalifikacji siły roboczej nie pozwala jednak na zastosowanie strategii przemysłowej opartej na wysokich płacach i wysokiej produktywności, tak jak w krajach modelu kontynentalnego czy socjaldemokratycznego.

Model anglosaski Amable opisuje natomiast przede wszystkim przez pryzmat niewielkiego (szczególnie w porównaniu z modelem socjaldemokratycznym i kontynentalnym) zaangażowania państwa w substytuowanie rynkowych mechanizmów koordynacji. Na rynku produktów oznacza to konkurowanie przede wszystkim ceną i niską ochroną rodzimego rynku przed podmiotami zagranicznymi. Rynek pracy w krajach modelu anglosaskiego charakteryzuje się wysoką elastycznością zewnętrzną, decentralizacją negocjacji płacowych, relatywnie niewielkim stopniem uzwiązkowienia i niską ochroną zatrudnienia.

W krajach reprezentujących tę odmianę kapitalizmu państwo w niewielkim stopniu angażuje się w łagodzenie skutków ubóstwa, zaś systemy emerytalne są oparte w znacznej mierze na prywatnych funduszach kapitałowych. Szczególnie ważne jest, że system kontroli właścicielskiej preferuje i chroni prawa akcjonariuszy mniejszościowych, zaś najważniejszym mechanizmem tak alokacji środków finansowych, jak i praw własności pozostaje rynek kapitałowy⁷.

O ile zarówno Hall i Soskice, jak i Amable koncentrowali się przede wszystkim na opisie komplementarnych związków pomiędzy instytucjami funkcjonującymi w analizowanych przez nich obszarach gospodarki i do minimum ograniczyli oceny stopnia efektywności poszczególnych modeli, a tym samym pomijali wątki związane z wpływem konkretnych rozwiązań instytucjonalnych na tempo i zmienność wzrostu gospodarczego, o tyle wraz z adaptowaniem ich koncepcji przez innych badaczy, coraz częściej opisowi poszczególnych odmian kapitalizmu towarzyszyła ocena ich efektywności. Jedną z najbardziej udanych klasyfikacji, która wprost odnosiła się do kwestii efektywności modeli kapitalizmu był podział zaproponowany przez A. Sapira⁸. W często cytowanym opracowaniu Sapir – nawiązując wprost do klasyfikacji zaproponowanej przez Amable'a – wyróżnia cztery modele polityki społeczno-gospodarczej w Unii Europejskiej. Oceniając zdefiniowane odmiany kapitalizmu, autor wprowadza dwie kategorie: efektywność, rozumianą jako zdolność do generowania stabilnego tempa wzrostu gospodarczego i ograniczania bezrobocia oraz solidarność, czyli zdolność do minimalizowania sfery ubóstwa. Modele zaproponowane przez Sapira to:

1. Model nordycki – efektywny i solidarny, praktykowany np. w Finlandii, Szwecji i Danii – charakteryzują wysokie podatki i wydatki publiczne na edukację, opiekę socjalną, silne związki zawodowe, mniejsze zróżnicowanie płacowe, swoboda w zwalnianiu pracowników, jednak w połączeniu z hojnymi zasiłkami dla bezrobotnych.
2. Model anglosaski – efektywny, ale mniej solidarny, praktykowany w Wielkiej Brytanii i Irlandii – charakteryzują słabe związki zawodowe, duża rozpiętość płac, słaba ochrona pracownika przed zwolnieniem, ale z aktywną pomocą w znalezieniu pracy, minimalny poziom bezpieczeństwa socjalnego.
3. Model kontynentalny – solidarny, ale mniej efektywny, praktykowany we Francji, Niemczech, Belgii i Luksemburgu – charakteryzuje się wysokimi wydatkami socjalnymi, silną ochroną pracowników przed zwolnieniem, niż-

⁷ Ibid., s. 102-114.

⁸ A. Sapir: *Globalization and the reform of European social models*. „Journal of Common Market Studies” 2006, No. 44 (2), s. 369-390.

szymi zasiłkami dla bezrobotnych, silną pozycją związków zawodowych, mimo malejącej liczby członków.

4. Model śródziemnomorski – ani solidarny, ani efektywny, praktykowany we Włoszech i Grecji – charakteryzują wysokie, choć często nieracjonalne wydatki publiczne, ochrona pracowników przed zwolnieniem, ale niskie zasiłki dla bezrobotnych, wczesne emerytury.

Aby uzasadnić tezę, zgodnie z którą model nordycki góruje nad innymi modelami kapitalizmu i kraje, które wykorzystują instytucje kojarzone z tym właśnie modelem najlepiej radzą sobie w warunkach postępującej globalizacji, Sapir w swoim artykule wykorzystał m.in.: wskaźniki wzrostu i stabilności gospodarczej, poziom zatrudnienia, stopę bezrobocia, zakres równowagi płatniczej i budżetowej, wysokość inflacji i stóp procentowych, produktywność czynników produkcji, skłonność do oszczędzania oraz międzynarodowe rankingi konkurencyjności.

Przeciwieństwem efektywnego i sprawiedliwego modelu nordyckiego jest model śródziemnomorski, który pomimo deklaratywnej ochrony pracowników, nie potrafi zapewnić ani wysokiego poziomu efektywności, ani nie zapewnia odczuwalnego społecznie poczucia sprawiedliwości struktur ekonomicznych. Zdaniem Sapira, bardzo wysoka ochrona prawna strony podaźowej rynku pracy (zarówno kodeksowa, jak i wynikająca z wpływów związków zawodowych) prowadzi do segmentacji tego rynku i wyłączenia spod tych mechanizmów ludzi młodych, bez doświadczenia, emigrantów i kobiet, którym w najlepszym wypadku oferuje się umowy czasowe, kontrakty bądź zatrudnienia w szarej strefie, najczęściej zaś w ogóle nie istnieją dla nich oferty pracy.

W swej pracy Sapir nie dokonał jednak formalnej oceny wpływu układów instytucjonalnych na tempo i zmienność wzrostu gospodarczego. Tym samym nie udało mu się w jednoznaczny sposób odeprzeć zarzutów formułowanych wobec nurtu badań ekonomii instytucjonalnej skupionego wokół identyfikacji i analizy odmian kapitalizmu. Zdaniem krytyków, sam opis poszczególnych modeli kapitalizmu nie ma sensu, zaś wyciąganie wniosków co do efektywności poszczególnych modeli jest niemożliwe, jeśli abstrahuje się od czynników zdefiniowanych wdrażaną polityką gospodarczą.

Grupę krajów włączonych do badania przyporządkowano – kierując się istniejącymi w literaturze przedmiotu taksonomiami i biorąc pod uwagę funkcjonujące w nich instytucje – do konkretnych modeli w sposób przedstawiony w poniższej tabeli.

Tabela 1. Modele kapitalizmu

Model anglosaski	Model kontynentalny europejski	Model socjaldemokratyczny (nordycki)	Model śródziemnomorski
Australia	Austria	Dania	Grecja
Kanada	Belgia	Finlandia	Hiszpania
Irlandia	Holandia	Islandia	Portugalia
Nowa Zelandia	Francja	Norwegia	Włochy
Wielka Brytania	Luksemburg	Szwecja	
USA	Niemcy		
	Szwajcaria		

Źródło: B. Amable: *The diversity of modern capitalism*. Oxford University Press, Oxford 2003; A. Sapir: *Globalization and the reform of European social models*. „Journal of Common Market Studies” 2006, No. 44 (2), s. 369-390.

2. Indeks modeli kapitalizmu

Ilościowa ocena wpływu poszczególnych modeli kapitalizmu na zmienność wzrostu gospodarczego wymaga skonstruowania wskaźnika (indeksu), który umożliwiłby rozróżnianie i uszeregowanie modeli kapitalizmu według następującego porządku: model śródziemnomorski, model anglosaski, model kontynentalny oraz model nordycki. Każdy z wymienionych modeli kapitalizmu można rozpoznać na podstawie 5 wyróżnionych przez Amable’a obszarów instytucjonalnych, do których zalicza się edukację, rynek pracy, konkurencję na rynku dóbr i usług, opiekę socjalną oraz sektor finansowy. W związku z tym w pierwszym etapie badania zostały zebrane dane dotyczące każdej z wymienionych wyżej dziedzin⁹. Następnie wszystkie zmienne opisujące dany obszar zostały wystandaryzowane według następującego schematu:

$$\bar{x}_{i,t} = \frac{x_{i,t} - \min(X_{i,t})}{\max(X_{i,t}) - \min(X_{i,t})} \quad 1.1$$

gdzie $\bar{x}_{i,t}$ oznacza wartość wystandaryzowanej zmiennej dla i -tego kraju w okresie t , $x_{i,t}$ oznacza wartość zmiennej przed standaryzacją, z kolei X_t jest zbiorem wartości danej zmiennej dla wszystkich krajów w okresie t . Zgodnie z powyższą metodą standaryzacji kraj o najniższej wartości zmiennej w danym okresie otrzymuje 0, z kolei kraj o najwyższej wartości zmiennej w danym okresie otrzymuje 1. Pozostałe kraje przyjmują wartości z przedziału $[0,1]$ w zależności od swojego położenia względem siebie.

⁹ Autorzy dziękują Agnieszce Paluch ze Szkoły Głównej Handlowej za pomoc w uzyskaniu szeregów czasowych wykorzystanych w badaniu.

Następnie dla każdego obszaru zostały utworzone wskaźniki będące sumą wystandaryzowanych szeregów czasowych opisujących daną dziedzinę. Uzyskane sumy wskaźników zostały w kolejnym kroku wystandaryzowane przy wykorzystaniu wzoru 1.1, tak aby wartość wskaźnika dla każdego z obszarów przyjmowała wartość z przedziału $[0,1]$. Z uzyskanych pięciu wskaźników zbudowano z kolei zagregowany wskaźnik (indeks modelu kapitalizmu), będący sumą swoich składowych. Oznacza to, że kompozytowy wskaźnik może przyjmować wartości z przedziału $[0,5]$. Poniżej zostały zaprezentowane wszystkie 5 składowych oraz zagregowany wskaźnik.

2.1. Próba krajów wykorzystanych w badaniu

Z uwagi na fakt, iż przedmiotem pracy było wyodrębnienie śródziemnomorskiego, anglosaskiego, kontynentalnego oraz nordyckiego modelu kapitalizmu, z próby usunięte zostały kraje azjatyckie oraz nowe kraje Unii Europejskiej, posiadające relatywnie krótką historię gospodarki rynkowej. Ze względu na brak danych z próby krajów została usunięta także Islandia oraz Luksemburg. Okres, dla którego przeprowadzono badanie (1999-2005) obejmuje najdłuższy zbiór wspólnych danych dla analizowanych krajów.

2.2. Konstrukcja wskaźników dla pięciu obszarów instytucjonalnych

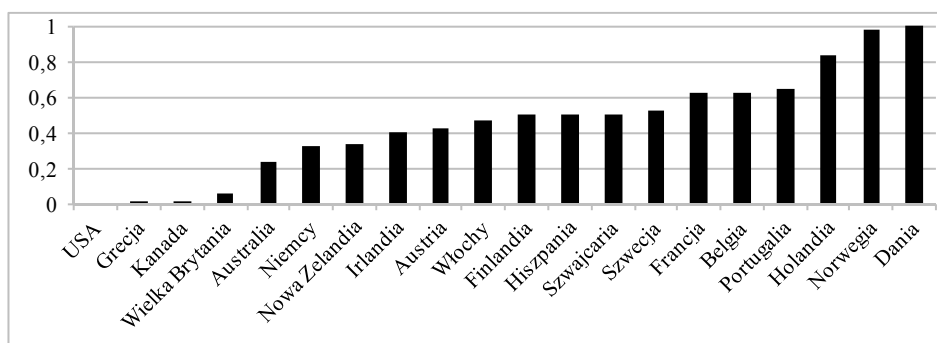
Poniżej omówiono zmienne uwzględnione przy obliczaniu indeksów dla każdego z pięciu obszarów instytucjonalnych. Ich dobór w znacznym stopniu był zdeterminowany dostępnością danych, co sprawia, że część z nich stanowi niedoskonałe przybliżenie opisywanych obszarów. Indeksy te oraz indeks modeli kapitalizmu, stanowiący ich sumę, przedstawiono na wykresach 1-6.

1. Zmienne wchodzące w skład indeksu „opieka społeczna” (wykres 1):
 - Wielkość zasiłku w stosunku do ostatniego wynagrodzenia (źródło: OECD).
2. Zmienne wchodzące w skład indeksu „konkurencja na rynku dóbr i usług” (wykres 2):
 - Udział eksportu dóbr zaawansowanych technologicznie w stosunku do całkowitego eksportu (źródło: OECD).
 - Udział dóbr zaawansowanych technologicznie w stosunku do eksportu sektora przetwórczego (źródło OECD).
3. Zmienne wchodzące w skład indeksu „nauka i edukacja” (wykres 3):
 - Współczynnik aktywności zawodowej wśród kobiet (źródło: OECD).

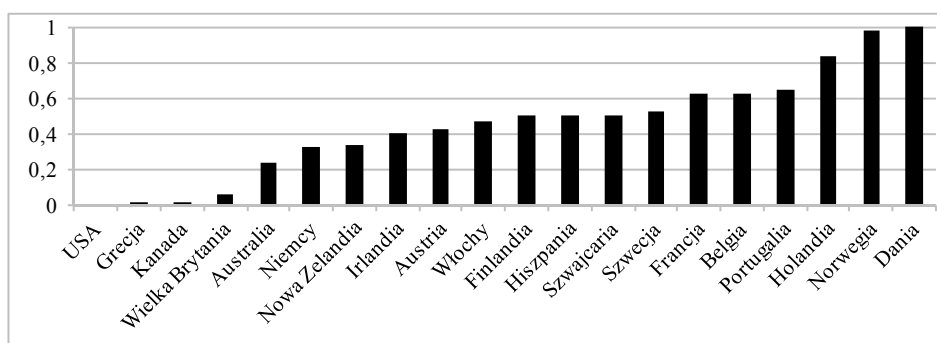
- Odsetek dzieci korzystających z edukacji przedszkolnej (źródło: Bank Światowy).
 - Liczba nowych patentów na milion osób (źródło: World Intellectual Property Organization).
4. Zmienne wchodzące w skład indeksu „sektor finansowy” (wykres 4):
 - Kapitalizacja spółek giełdowych (odwrotność) – źródło: Bank Światowy.
 - Wartość obrotów na giełdzie w stosunku do PKB (odwrotność) – źródło: Bank Światowy.
 5. Zmienne wchodzące w skład indeksu „rynek pracy” (wykres nr 5):
 - Udział wynagrodzeń w PKB (źródło: AMECO).
 - Bezrobocie długookresowe od 6 do 12 miesięcy (źródło: OECD).
 - Bezrobocie długookresowe powyżej jednego roku (źródło: OECD).
 - Poziom uzwiązkowienia (źródło: OECD).

Wskaźnik kompozytowy stanowi sumę wskaźników dla pięciu omówionych wcześniej obszarów definiujących model kapitalizmu (wykres 6).

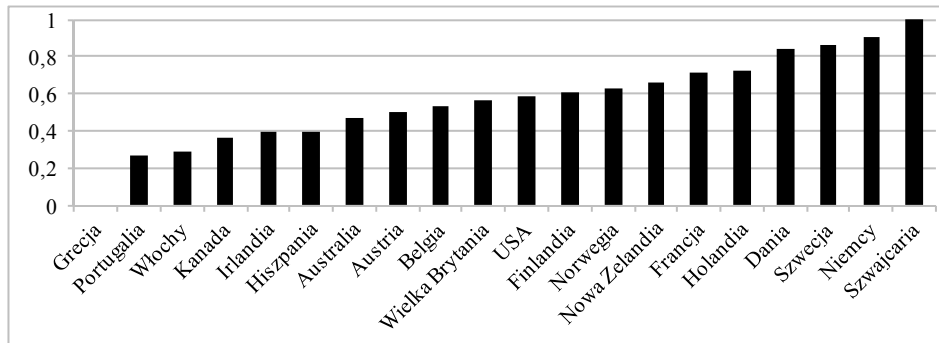
Wykres 1. Wskaźnik dla obszaru „opieka społeczna” (pkt, średnia w latach 1999-2005)

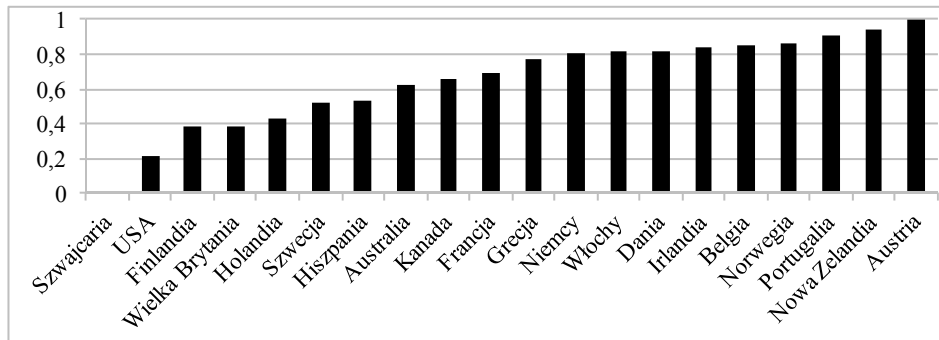
Wykres 2. Wskaźnik dla obszaru „konkurencja na rynku dóbr i usług” (pkt, średnia w latach 1999-2005)

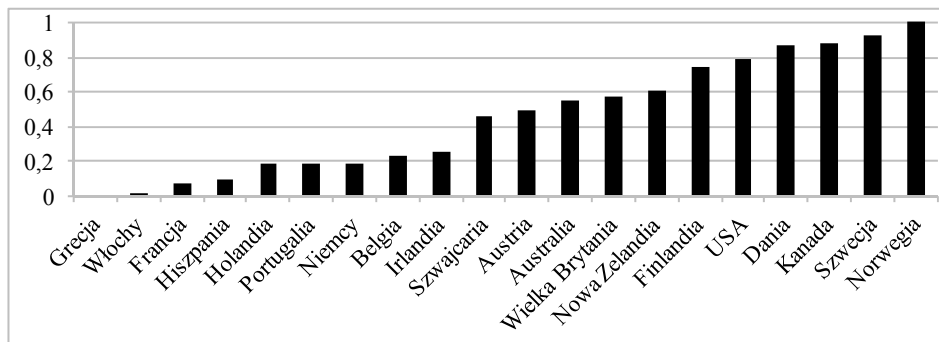
Wykres 3. Wskaźnik dla obszaru „nauka i edukacja” (pkt, średnia w latach 1999-2005)

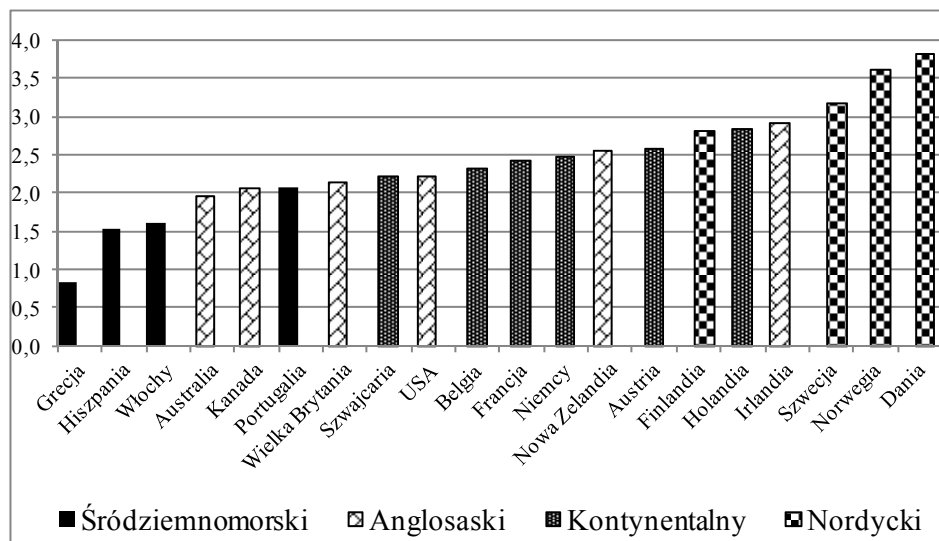

Wykres 4. Wskaźnik dla obszaru „sektor finansowy” (pkt, średnia w latach 1999-2005)

Wykres 5. Wskaźnik dla obszaru „rynek pracy” (pkt, średnia w latach 1999-2005)

Wykres 6. Wskaźnik kompozytowy (pkt, średnia w latach 1999-2005)

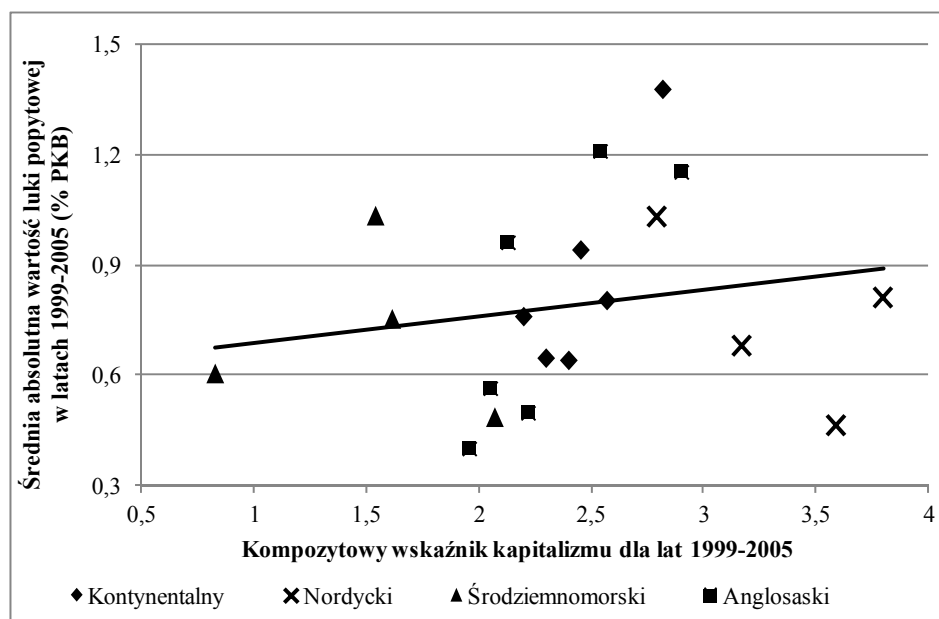
3. Model kapitalizmu a zmienność wzrostu gospodarczego

W następnym kroku zbadano zależność pomiędzy zbudowanym indeksem modelu kapitalizmu a zmiennością wzrostu gospodarczego. W tym celu zebrano dane roczne nt. poziomu PKB w cenach stałych wyrażonych w dolarach w latach 1980-2013 dla badanych gospodarek. Następnie przy wykorzystaniu filtra Hodricka–Prescotta dla każdego państwa wyodrębniono trend oraz komponent cykliczny. W kolejnym kroku dla każdego państwa obliczono bezwzględne odchylenia komponentu cyklicznego od trendu według poniższego wzoru:

$$dev_{i,t} = \left| \frac{cykl_{i,t}}{trend_{i,t}} \right| * 100\% \quad 1.2$$

Następnie obliczono średnią w latach 1999-2005 dla poszczególnych państw. Uzyskany szereg zestawiono ze średnią indeksu modeli kapitalizmu w latach 1999-2005 i wyznaczono trend liniowy. Wyniki zaprezentowano na wykresie 7.

Wykres 7. Zależność pomiędzy modelem kapitalizmu a zmiennością wzrostu gospodarczego

Podsumowanie

Uzyskane wyniki prowadzą do następujących wniosków. Po pierwsze, indeks modeli kapitalizmu (wskaźnik kompozytowy), obliczony jako średnia indeksów cząstkowych charakteryzujących pięć obszarów instytucjonalnych zaproponowanych przez Amable'a, przyjmuje najniższe wartości dla Grecji, Hiszpanii i Włoch, a więc krajów, które dotychczas stosowały śródziemnomorski model kapitalizmu. Najwyższe wartości indeksu modeli kapitalizmu uzyskały Dania, Szwecja i Norwegia, a zatem kraje, które wdrożyły odrębny (nordycki) model kapitalizmu. Jednocześnie zaproponowany wskaźnik pozwala uporządkować uwzględnione w badaniu modele od śródziemnomorskiego do nordyckiego. Otrzymany wynik stanowi zatem empiryczne potwierdzenie teoretycznej koncepcji modeli kapitalizmu zaproponowanej przez Amable'a, zgodnie z którą różnorodność stosowanych przez poszczególne kraje rozwiązań instytucjonalnych uzasadnia wyodrębnienie poszczególnych modeli kapitalizmu.

Po drugie, wykorzystanie indeksu modeli kapitalizmu umożliwiło wyróżnienie dwóch grup krajów, które w literaturze teoretycznej są postrzegane jako przykłady dwóch odmiennych modeli kapitalizmu – anglosaskiego i kontynentalnego. Wyróżnienie tych dwóch modeli stało się możliwe mimo niedostępności

wielu szeregów czasowych, które dobrze ilustrują zróżnicowanie czynników instytucjonalnych w krajach objętych badaniem i mogłyby być wykorzystane w obliczeniach wskaźników cząstkowych¹⁰. Ponadto przeciętny poziom indeksu modeli kapitalizmu dla gospodarek kontynentalnych (2,46) przewyższa wartość indeksu wyznaczoną dla krajów anglosaskich (2,30). Sugeruje to, że wdrożone w tych krajach rozwiązania instytucjonalne różnią się, co uzasadnia wyodrębnienie dwóch osobnych modeli kapitalizmu.

Po trzecie, wzrostowi indeksu modeli kapitalizmu, oznaczającemu przejście od modelu śródziemnomorskiego poprzez anglosaski i kontynentalny do modelu nordyckiego, towarzyszy wzrost zmienności wzrostu gospodarczego rozumianej jako przeciętny rozmiar luki popytowej. Współzależność pomiędzy indeksem modeli kapitalizmu i zmiennością wzrostu gospodarczego, badana przy wykorzystaniu współczynnika korelacji, nie jest jednak silna (wartość współczynnika korelacji wyniosła 0,18). Relatywnie wysoką zmienność wzrostu gospodarczego w krajach nordyckich można wiązać z wysokim zakresem opieki społecznej w tych krajach, oddziałującym w kierunku zwiększenia sztywności na krajowym rynku pracy. Zaskakująca jest jednak relatywnie niska zmienność wzrostu gospodarczego w krajach uznawanych za przykład śródziemnomorskiego modelu kapitalizmu. Kraje te charakteryzują się relatywnie niskim poziomem PKB na mieszkańca i relatywnie wysoką krańcową produktywnością kapitału, co oddziałuje w kierunku wzrostu stopy inwestycji¹¹. Konsekwencją wysokiej stopy inwestycji może być relatywnie wysoka zmienność wzrostu gospodarczego, spowodowana cyklicznymi fluktuacjami popytu inwestycyjnego. Oznacza to, że wykazana wyżej współzależność pomiędzy indeksem modeli kapitalizmu i zmiennością wzrostu gospodarczego wymaga pogłębionej empirycznej weryfikacji uwzględniającej różnice w poziomie PKB i kapitału na mieszkańca w krajach objętych analizą, a także wydłużenia próby badania. Weryfikacja ta powinna być przedmiotem dalszych badań poświęconych wpływowi modeli kapitalizmu na zmienność wzrostu gospodarczego.

¹⁰ Niedostępne lub niekompletne były szeregi czasowe opisujące: zróżnicowanie dochodów (indeks Giniego), pozycja kraju w raporcie Doing Business Banku Światowego, liczba osób poniżej progu ubóstwa przed/po transferach ze strony państwa i wydatki publiczne na edukację.

¹¹ R. Rapacki, M. Próchniak: *Wzrost gospodarczy w krajach Europy Środkowo-Wschodniej na tle wybranych krajów wschodzących*. „Gospodarka Narodowa” 2012, nr 1-2, 65-96.

Literatura

- Amable B.: *The diversity of modern capitalism*. Oxford University Press, Oxford 2003.
- Aoki M.: *The contingent governance of teams: analysis of institutional complementarity*. „International Economic Review” 2005, No. 35.
- Hall P.A., Soskice D.: *An introduction to varieties of capitalism. Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage*. Oxford University Press, Oxford 2001.
- Lucas R.E.: *Models of business cycles*. Basil Blackwell, Oxford 1987.
- Rapacki R., Próchniak M.: *Wzrost gospodarczy w krajach Europy Środkowo-Wschodniej na tle wybranych krajów wschodzących*. „Gospodarka Narodowa” 2012, nr 1-2.
- Romer D.: *Advanced macroeconomics*. McGraw-Hill, New York 2001.
- Sapir A.: *Globalization and the reform of European social models*. „Journal of Common Market Studies” 2006, No. 44 (2).

MODELS OF CAPITALISM AND GROWTH VOLATILITY IN SELECTED OECD COUNTRIES

Summary: According to theoretical concept proposed by Amable, variety of institutions vindicates the distinction between five models of capitalism. In order to provide empirical verification of this concept an index of capitalism models for 20 OECD countries was constructed. We found that the increase of this index is tantamount to the passage from Mediterranean via Anglo-Saxon and Continental to Nordic model of capitalism. As a corollary, the results obtained support the argument for distinguishing between various model of capitalism. Further, increase in index leads to greater output volatility. It suggests that Mediterranean and Nordic models of capitalism are characterized, respectively, by lowest and highest growth volatility. The thesis on the relatively low output volatility in the countries with Mediterranean model of capitalism requires further verification, however, with more emphasis on the differences in GDP and capital per capita in the analyzed countries.

Keywords: diversity of capitalism, varieties of capitalism, institutions, efficiency, economic growth volatility.